

δονικῆς περιόδου, ἢ μήπως θολωτοὶ τῆς Μυκηναίας ἢ Γεωμετρικῆς· κατελήξαμεν δὲ εἰς τὸ συμπέρασμα ὅτι ἐν τῷ παρόντι δύο ἐκ τῶν προχείρως δοκιμασθέντων περικλείουσι θολωτοὺς τάφους· ἀλλ' ἡ ἀνεύρεσις τῶν «δρόμων» αὐτῶν καὶ παραιτέρω τῆς θύρας καὶ τοῦ θόλου δὲν ἐβεβαιώθη ἐφέτος, διότι καὶ ἄλλως δὲν ἠθελήσαμεν νὰ ἐπιμείνωμεν εἰς τὴν ἀνεύρεσιν καὶ ὑπόδειξιν τῶν δρόμων, ἐπειδὴ, ὑπολογίζοντες ὅτι οὔτε ἡ δοθεῖσα ἡμῖν πίστωσησιν οὔτε ὁ πρὸς χειμῶνα βαίνων χρόνος ἐξήρκουν πρὸς ἐκχωμάτωσιν καὶ πλήρη ἐξερεύνησιν τῶν ἔνδον, ἐφοβούμεθα εὐλόγως, μήπως οὔτοι συληθῶσιν ὑπὸ ἐπιτηδείων θησαυροθηρῶν, ἀφθονησάντων ἐσχάτως καὶ ἐν Θεσσαλίᾳ, ὄντως τοῦ τόπου τούτου ὅλως δυσφυλάκτου καὶ ἐρήμου, ἐὰν ὑπεδεικνύομεν τοὺς δρόμους καὶ ἀφίνομεν ἀνεξερεύνητον ἔρμαιον τοῦ τυχόντος εὗρημα ἔτοιμον.

Διὰ τοὺς λόγους τούτους προετιμήσαμεν νὰ ἀναβάλωμεν τὴν ἐργασίαν εἰς εὐθετώτερον χρόνον, καίπερ λυπούμενοι ὅτι δὲν ἔχομεν ἐφέτος νὰ παρουσιάσωμέν τι ἐμφανές καὶ θετικὸν εὗρημα ἐκ τῆς ὀλβιωτάτης πατρίδος τῶν Σκοπαδῶν.

A. Σ. ΑΡΒΑΝΙΤΟΠΟΥΛΟΣ

10. ΕΡΓΑΣΙΑΙ ΕΝ ΛΕΥΚΤΡΟΙΣ ΤΗΣ ΘΕΣΠΙΚΗΣ.

Ἐν σχέσει πρὸς τὰς παρὰ τὰ Λεῦκτρα τῆς Θεσπικῆς ἐκτελεσθείσας ἐργασίας ἔχω νὰ ἀνακοινώσω τὰ ἀκόλουθα:

Γνωστοὶ ἦσαν ἀπὸ πολλοῦ λίθοι τινὲς ἀνάγλυπτοι ἀποκείμενοι 10 περὶ τοῦ λεπτοῦ τῆς ὥρας ἔξωθεν τοῦ χωρίου Παραπούγγια. Καὶ ἄλλοι μὲν αὐτῶν ἦσαν ἡμικεχωσμένοι, ἄλλοι δὲ πάλιν σχεδὸν ἐξ ὀλοκλήρου τεθαμμένοι εἰς τὴν γῆν. Ἐνεκα τῶν ἐπὶ τινων τῶν λίθων τούτων γεγλυμμένων ἀσπίδων καὶ τῆς θέσεως, ἐν ἣ οὔτοι ἔκειντο, οὐ μακρὰν δηλονότι τῶν Λεύκτρων, ἐν τῇ πεδιάδι τῆς Θεσπικῆς, εἶχε πάλαι ἐξενεχθῆ ἢ εὐλόγως εἰκασία, ὅτι οἱ ἐν λόγῳ λίθοι θὰ ἀπήρτιζόν ποτε τὸ ὑπὸ τῶν ἀρχαίων συγγραφῶν μνημονευόμενον τροπαιὸν τῆς ἐν Λεύκτροις νίκης τοῦ Ἑπαμεινώνδου (371 π. Χ.).

Πρόχειρος ἐξέτασις τῶν λίθων γενομένη κατὰ τὸ παρελθὸν ἔτος μὲ ἐπεισεν, ὅτι τοῦ μνημείου ἐσώζοντο τεμάχια ἱκανά, ὥστε νὰ ἐπιτρέψωσιν οὐ μόνον τὴν ἐπὶ τοῦ χάρτου ἀναπαράστασιν, ἀλλὰ καὶ τὴν ἐπὶ τόπου ἀναστήλωσιν τοῦ τροπαιίου, ἣν καὶ κατὰ πρότασίν μου ἀνέλαβε νὰ ἐκτελέσῃ ἰδίαις

δαπάναις ἡ Ἀρχαιολ. Ἐταιρεία κατὰ τὸ λήγον τοῦτο ἔτος, ἀναθέσασά μοι τὴν διεύθυνσιν τῶν σχετικῶν ἐργασιῶν.

Ὡς ἐκ τῆς καταστάσεως, ἐν ἧ εὐρίσκοντο οἱ λίθοι τοῦ μνημείου, εἶνε εὐνόητον, ὅτι τῆς ἀναστηλώσεως προηγήθη ἀνασκαφή, τοῦτο μὲν πρὸς ἔκχωσιν τῶν ἀρχιτεκτονικῶν μελῶν, καταμέτρησιν καὶ σχεδιάσιν αὐτῶν, τοῦτο δὲ πρὸς εὐρεσιν τοῦ θεμελίου, ἐφ' οὗ θὰ ἠδραῖετο τὸ μνημεῖον.

Ἡ ἀνασκαφή λόγῳ μακρᾶς ἀπασχολήσεώς μου ἐν Ἄρτῃ καὶ Οὔτῃ κατέστη δυνατὸν νὰ ἀρχίσῃ μόλις τὴν 29ην Σεπτεμβρίου ἐ. ἔ. διήρκεσε δὲ τριήμερον δαπανιθέντος ποσοῦ ἐν συνόλῳ δραχ. 325. Καὶ οἱ μὲν λίθοι ἐξεχώσθησαν πάντες, κατεμετρήθησαν καὶ ἐσχεδιάσθησαν· τὸ ζητούμενον ὁμῶς θεμελίον δὲν ἀνευρέθη δυστυχῶς, τοῦλάχιστον ἐν τῷ χώρῳ ἐφ' οὗ ἔκειντο οἱ λίθοι, καίτοι ἡ ἀνασκαφή προὔχωρησε μέχρι βάθους 1.50 μ. συναντήσασα τὸ παρθένον ἔδαφος. Τεμάχια μόνον πλίνθων ἀσβεστόχριστα εὐρίσκοντο ἐν τοῖς χώμασι συμπεφυρμένα μετὰ χαλίκων καὶ κροκάλων, ἀλλ' οὐδὲν ἕχνος τοίχου. Εἰκάζω τούτου ἕνεκα, ὅτι ὁ ἐφ' οὗ οἱ λίθοι χώρος θὰ εἶχε καὶ πάλαι σκαφή, διότι τὰ χώματα ἦσαν λίαν τετραγαμμένα καὶ ἀνομοιόμορφα.

Ἐκ τῶν ἐξετάσεων καὶ καταμετρήσεων τῶν λίθων συνάγω τὰ ἑξῆς συμπεράσματα περὶ τῆς μορφῆς τοῦ τροπαίου, ἅτινα θέλω λεπτομερέστερον ἐκθέσει ἐν εἰδικῇ πραγματείᾳ δημοσιευθησομένη ἐν τῇ Ἀρχ. Ἐφημερίδι.

Τὸ μνημεῖον ἀπηρτίζετο ἐκ 5 ἐν ὄλῳ μερῶν, ἦτοι: 1) ἐνὸς θεμελίου, εἰς ὃ ἀναμφιβόλως ἀνήκουσι μεγάλοι τινὲς ὀρθογώνιοι λίθοι τροχματοπαγεῖς συναποκείμενοι μετὰ τῶν ἀναγλύπτων κατὰ χώραν, 2) μιᾶς κυλινδρικῆς βάσεως διαμ. 3.00 μ καὶ ὕψους 0.68 μ ἀπαρτιζομένης ἐκ δέκα τεμαχίων, ὧν ἕκαστον φέρει ἐξωτερικῶς ἀνάγλυπτον ἀνὰ μίαν τρίγυφον καὶ μίαν μετόπην, 3) ἐν χθαμαλοῦ τινος γείσου στέφοντος τὰς μετόπας καὶ τριγλύφους, 4) ἑξ ἐνὸς κολούρου μετὰ παραβολικῆς γενετείρας κώνου ὕψ. 0.82 μ. ἀπαρτιζομένου ἐξ ὀκτῶ τεμαχίων, ὧν ἕκαστον φέρει ἐξωτερικῶς ἀνάγλυπτον ἀνὰ μίαν στρογγύλην ἀσπίδα καὶ τέλος 5ον) ἐκ τοῦ ὁμοιώματος τοῦ ὀπλίτου, ὅπερ εἰσῆρχετο εἰς τὴν ὑπὸ τοῦ κολούρου κώνου καταλειπομένην ἄνω μεγάλην ὀπὴν (διαμ. 1,35 μ.).

Καὶ τοῦ μὲν ὁμοιώματος οὐδὲν τμῆμα σφύζεται σήμερον· τῶν δὲ λοιπῶν μερῶν ἐκ μὲν τῶν 10 λίθων τῆς μετὰ τριγλύφων βάσεως σφύζονται τέσσαρα τεμάχια, ὧν τρία μὲν ἐπὶ τύπου, τὸ δὲ τέταρτον νοτιώτερον παρερριμμένον

ἐν τινι ἀγρῷ. Τοῦ γείσου σφίζεται ἐπίσης εἰς 20 μέτρων ἀπόστασιν με-
γα τεμάχιον, τῶν δὲ ἀσπιδηφόρων τεμαχίων περισφίζονται ἐν καλῇ διατήρη-
σει τὰ 7. Ἐπειδὴ δὲ τὰ τελευταῖα ταῦτα εἶναι καὶ τὰ κυρίως χαρακτη-
ριστικὰ μέρη τοῦ τροπαίου, εἶχον τὴν γνώμην, ὅτι ἡ ἀναστήλωσις ἡδύ-
νατο νὰ γίνῃ ἀναπληρουμένου τοῦ 8ου ἀσπιδηφόρου τεμαχίου διὰ τοι-
χοποιίας ἢ δι' ὁμοιώματός τινος καὶ κατασκευαζομένης κυλινδρικής βάσεως
μελλούσης νὰ ἀντικαταστήσῃ τὸν κάτωθεν τῶν ἀσπίδων κύλινδρον. Ἡ
ἐργασία ἔμελλε νὰ ἀρξῆται κατὰ τὸ πρῶτον δεκαήμερον τοῦ Ὀκτωβρίου,
ἀλλὰ δυστυχῶς ἐματαιώθη λόγῳ τῶν συνεχῶν βροχῶν, ὧν ἕνεκα ὁ χῶρος,
ἐν ᾧ θὰ κατεσκευάζετο τὸ θεμέλιον, κατεκλύσθη ὑπὸ τῶν ὑδάτων, ἅτινα
λόγῳ τῆς ἀργιλώδους συστάσεως τοῦ ἐδάφους δὲν ἡδύναντο ν' ἀπορροφη-
θῶσιν, ἀλλ' ἐλίμναζον. Τούτου ἕνεκα ἀπεφάσισα νὰ ἀναβάλω τὴν ἐκτέλεσιν
τοῦ ἔργου εἰς ἐποχὴν εὐνοϊκωτέραν δι' οἰκοδομικὰς ἐργασίας. Καὶ ἐκά-
λυψα ἐκ νέου τοὺς λίθους διὰ χωμάτων διὰ τὸν φόβον τῆς καταστροφῆς.

Ἡ ἐξέτασις τῶν λίθων ἐκάστων πλὴν τῆς ἐξακριβώσεως τῆς μορφῆς
τοῦ τροπαίου, ἦν ἐφανέρωσεν, ὑπῆρξε διδακτικὴ καὶ ὡς πρὸς τὴν χρονολο-
γίαν τῆς κατασκευῆς τοῦ μνημείου. Παρατήρησα δηλ. ὅτι ἡ ἐργασία τῶν
ἀπαρτιζόντων τὸ τρόπαιον μελῶν εἶναι ἐσωτερικῶς ἀμελῆς πως καὶ ἄδρᾶ
μὴ συμβιβασομένη πρὸς τὴν ἐπιμελῆ ἐργασίαν τῶν λοιπῶν ἐν Βοιωτίᾳ γνω-
στῶν ἔργων τοῦ 4ου π. χ. αἰ. Ἄλλ' ἔτι μᾶλλον ἐκλόνισε τὴν πίστιν μου
ἐπὶ τὴν ἐκ τοῦ 4ου αἰ. προέλευσιν τοῦ μνημείου τὸ σχῆμα τῶν συνδέσμων
του, οἵτινες ἀντὶ τῶν ἀναμενομένων διπλῶν ταῦ εὐρέθησαν πειόσχημοι.
Οἱ δύο ἀνωτέρω τεχνικοὶ λόγοι συνδυαζόμενοι καὶ πρὸς τὴν ἐν τοῖς χώ-
μασιν ἀνεύρεσιν πλίνθων μὲ κάμνουσι νὸ ὑποθέτω, ὅτι τὸ τρόπαιον δὲν
δύναται νὰ εἶναι τοῦ α') ἡμίσεος τοῦ 4ου αἰ., ἤτοι σύγχρονον τοῦ Ἐπα-
μεινώνδου, ὡς μέχρι τοῦδε ὑπετίθετο, ἀλλὰ κατὰ ἕνα τοῦλάχιστον αἰῶνα
μεταγενέστερον, κατασκευασθὲν πιθανῶς κατὰ τοὺς ἑλληνιστικοὺς ἢ τὸ πολὺ
τοὺς Αὐγουστείους χρόνους.

A. K. ΟΡΛΑΝΔΟΣ

II. ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΕΝ ΝΙΚΟΠΟΛΕΙ ΑΝΑΣΚΑΦΩΝ

Τῇ 6 Ἰουλίου ἐ. ἔ. ἠρξάμην τῶν ἐν Νικοπόλει ἀνασκαφῶν ἐν ἣ θέ-
σει πέρουσι εἶχον ἀποκαλύψει τὸ πρῶτον μέγα καὶ πολυτελές, ὡς φαί-
νεται ἐκ τῶν ἀποκαλυφθέντων θρειπίων, χριστιανικὸν ἴδρυμα, ὅπερ